

Pápes Éva

Nyári kiállítási anizsok

Rolling Stars and Planets

Köztéri kiállítás Szombathelyen a Csillagászat Éve tiszteletére

Igazi művészeti csemegével találkozhattunk a Csillagászat Nemzetközi Éve tiszteletére létrejött rendezvénysorozaton, méghozzá Magyarországon, éppen Szombathely főterén. *Rolling Stars and Planets* – mondja a cím, s ennek a gondolatnak megfelelően „Földre szállt” bolygókkal lepte meg a közönséget a rendezvény ötletadója és szervezője – aki egyben az egyik kiállító művész is –, Elisabeth Ledersberger-Lehoczky. Az Aeroplanet támogatásával létre hívott nemzetközi kiállítás-sorozatban a tudomány - jelen esetben az asztronómia - találkozik a művészettel, s hogy ez a találkozás még izgalmasabb legyen, a művészeti forma belesimult a csillagászat formavilágába, s így a művészeti objektum gömb formában mutatkozik be.

Ez többszörösen is különleges kísérlet, hiszen a gömb-forma, mint archetípus a teljesség szimbóluma, valami „egésznek” a megjelenítése, amelybe a kiállító művészek beleálmódták a saját művészeti teljességüket, amikor erre a gömbre feszített vászonra dolgoztak. Így nemcsak magát a síkot, a felületet bontották fel, azaz változtatták „térre”, de egyben megnehezítették az alkotáshoz való hozzáférés szokásos módját is. Lehetetlenné vált a jól bevált gesztus: megállni és nézni egy képet, hiszen itt a kép a gömb felületére feszülve megnehezíti az egy helyben való szemlélődést. A nézőnek a gömb formában kell felfedeznie a síkot, hiszen nem foghatja be egy pillantás által a képet, csak a formát, s ha a részletekre is kíváncsi, akkor vele kell mozdulnia, körbe kell járnia, követnie kell a vonalat, az ábrázolást.

Először magának a művésznek kellett önmagában megoldania a problémát, amit ez a formai kötöttség hozott magával. Ebben a folyamatban a színek fokozott jelentőséget kaptak, hiszen az első rápillantás élményét a szín határozza meg, talán ezért tűnik a kiállítás annyira szín pompásnak, színekben gazdagnak, különösen az élénksárga, a kék és a zöld határozta meg a látványt. Az egyszínű guruló gömbök – különösen a sárga – rögtön kapcsolódnak is az életünkben legnagyobb szerepet játszó Naphoz (Martina Schettina: *A Nap*, Johannes Angerbauer: *Belső bolygó*), automatikusan felidézve ezzel a sugárzó fényt, s rögtön

átélhetővé tették a földre szállt bolygó gondolatát. Ugyanígy az égszínkék és a vörös is mozgósította a mélytudatunkban őrzött archetípusokat. Csak a színek szemlélete után jöhet a formák észlelése, amelyeknek a követése, meglátása ebben a kontextusban fizikai erőfeszítést, „rámozdulást” is követel a befogadótól. Körbe kell nézni őket, testtel is követni kell a vonalat, hogy felfogható legyen az ábrázolás.

Szerteágazó ugyanakkor a művészek által választott témák köre is, s bár a forma mindenhol ugyanaz a gömb, ezen belül hol az égen járunk (Renate Pozer: *Blue Moon Blues*, I. Flivv: *Szükséged van még egy címre?*), hol a föld felszínét, vagy éppen lakóinak sokféleségét vizsgáljuk (Bauer-Handschuh-Kirner-Posch-Tomsu: *Vernetzung*). De néhol abban a virtuális térben mozgunk, amit a média kínál fel, amikor „csillagnak” nevezi a hírneves szereplőit (Christian Reichhold: *Rolling Stars*). Mégis ebben a sokféleségben - illeszkedve a gömbforma által előhívott teljesség eszméjéhez – számtalan olyan gondolat sorjázik elő az alkotásokat szemlélve, amelyek mindegyike az ember létélményével kapcsolatos. A bolygó, mint a szeretet helye, mint a világ genezisének észlelete, mint anyagszerűség, mint fény, mint univerzum, mint ritmus vagy éppen, mint szülőföld mutatkozik meg. Silvia Gröbner írja alkotása kísérőszövegében: „látom saját guruló gömbömet, mint tér és időtlen földgolyót, mint egy nagy gondolat pillanatfelvételt...”. Ebben a „pillanatfelvételen” éppen a szitakötők táncán állapotott meg a művészi fantázia, s így a gömb felületére ráapplikált fémkonstrukciók segítségével fény-kontaktus jöhet létre a kép-szobor-gömb és az univerzum között.

Két művész rögtön térbe is fordította a képet: installációt készített belőle. Elisabeth Ledersberger-Lehoczky *Alles Dreht Sich/Minden forgásban van* című alkotásának kísérő szövegében írja: „Nagyságrend és pillanatnyi irány csak a szemlélő észlelésében van”, és láthatjuk a gömbformába foglalt újabb gömböt, amelyet a fém keret, és a lyukacsos fém szalag lendülete foglal egybe. Így mutatkozik meg a statikusban a mozgás, mint anyag és energia. S amíg Renate Polzer *Blue Moon Blues*-a a képet és zenét hozza „kékségi” kapcsolatba a

romantika rejtelmes holdjának kéksége által, addig Ulrike Chladek *Per Astra ad Astra* című alkotása két Vénusz idéz meg: a willendorfit és Botticelliét. Mindkettő egy tér-időbe kerülhet éppen a gömb által felidézett teljesség-gondolat által.

Mindegyik guruló gömb megvalósít egy művészi világgépet, gondolatot, érzést az univerzum működéséről, a gömbbe zárttság/nyitottság/teljesség élményéről, a világban egzisztáló ember sokféleségéről, s ez a látás képpé, installációvá válva megállító erejű.

Méltó és eredeti a kiállítás ötlete és megvalósítása a Csillagászat Éve rendezvényei sorában, hiszen egymástól oly távolinak tűnő területeket: a tudományt és a művészetet hozza egy térbe, egy téridőbe, ráadásul az egyik legöregebb tudomány, a csillagászat kapcsolódik össze az alkotó ember gesztusával, a művészettel. Létezésünk tágas dimenzióit, univerzumunk végtelenségét mi más tudná jobban megértetni velünk, mint a művészet, amely éppen a belső végtelen által próbálja megérteni a külsőt!

Balogh István Péter és Leclerc-Szelényi Ulrik kiállítása a sárvári várban

Impozáns helyszínen, a sárvári Nádasdy-vár Artist Galériájában mutatkozott be a két művész. Leclerc-Szelényi Ulrik, ahogy mondani szokták, hozott anyagból dolgozik. Felhasznál mindent, amit a folyton avuló/megújuló technika a szemébe hajít: motoralkatrész, kerti szerszám, mezőgazdasági gépek alkatrészei – csak lehetőleg vas legyen... Posztindusztriális vasváz szobrai egy lepukkant technikai civilizáció ránk hagyományozódott monstrumai – de egyben kaján tréfák is, amelyben a bennünk működő archetípusok kelnek humorral teli új életre. Nyersek és mégis szarkasztikusak a figurái, amelyekben mindazt felhasználja, ami szemétre kerülne egyébként, és itt új életre kelve tánra perdül, vagy lesz belőle madár, netán kutya. Őslény *Kharonja* ijesztő szörnyetegségét oldja kackiás, uszkárszerű *Cerberus*ának finomkodó tartása, és persze az a bizonyos kis okularé... Kékre festett, angylaszárnyú fa-fémkombinációban megálmodott *Időutazója* egyszerre szomorú és félelmetes, a fejére húzott vas sisak a háború angyalává változtatja – mintha csak a kor szelleméhez igyekezne hú maradni, vagy talán éppen attól nem tud szabadulni téren és időn át...

Valami veszendőben van – ahogyan Leclerc-Szelényi Ulrik szobrai is jelzik nekünk –, mert az a világ, ahol ezek a csont-vas-váz-szerű lények egzisztálnak, már nem teljes, és nem otthonos. Ezek a figurák,

mintha az ő- vagy óvilágból ránk maradt archaikus erők letéteményesei lennének. Futurisztikus látomásnak tűnnek, egy ember-puhaságtól megfosztott éles-hegyes-szögletes vaskemény valósággal rémisztene, s ha nem oldaná ezt a humor, az a bizonyos kikacsintás, amely egyszerre mutatja: ilyennek látlak, de ne félj, ez is emberi, ha kicsit félelmetes is... Folytonos oldás és kötés van jelen ezekben a szobrokban, szinte várjuk, hogy mikor jelenik meg Trul és Klapanciusz, hogy metasárkányt készítsen Vérgőz király megrendelésére – (aki olvasta a *Kiberiádát*, érti!).

Balogh István Péter álmodó, mesevilágot idéző finom árnyalatú képei olyan otthonosan érezték magukat a Nádasdyak vastag vártermeiben, mintha egyenesen a távoli múltból felrémli látomások volnának. Festményeiben valami nagyon törekeny és finom egyensúly működik, valami folytonos birkózás az anyagszerű, a megfoghatóan valóságos és az érinthetetlen, az álom szövetében megjelenő kvázi valóság, a „mintha” között. Van és mégsem, valóságos, de mintha mégis kissé elmosódó lenne, mert a tárgyak és az emberi alakok ki-kibújnak a gravitáció törvényei alól, nem reális valóságosságukban léteznek számunkra, hanem ellibbennek, átlibbennek a képen, mint valami villanásnyi káprázat. Garabonciás külsejű méla arcú férfiak, meztelenségükbe öltözött hegyes mellű asszonyok, akik mögött láthatóan ott leselkedik éppen az ördög, aztán a veleméri macskák kórusa,

Leclerc-Szelényi
Ulrik: Madár

Balogh István
Péter:
Vonzás

amint mesébe öltözötten ott miákolnak az alkonyi fényben, csoda-kakasok, falusi öregasszonyok, no meg mitikus aranyasszonyok... Balogh István Péter képei egyfajta időtlen gesztusban oldódnak fel, amikor a lét egyetlen pillanatát hozza elének egy arcban, egy mozdulatban, egy sóvárgó tekintetben. Érzéseket jelenít meg, lét-pillanatok, amelyek sajátos groteszkségükkel áthatolnak a konkrét világ adott formáin, s egy álom valóság-elemeiként egzisztálva elvarázsolnak minket bájos esetlenségükkel. Ezek mind létező valóságok, csak éppen más milyenek – de milyenek is? Jolsvai András egy budapesti kiállítás után így fogalmazta meg magának Balogh Istvánt: *álmodunk magunk köré egy kicsit groteszk, de nagyon-nagyon szerethető világot, olyan nagyon hétköznapi, nyugodtat, boldogot, amilyen a valóságban nincs is...*

Berkes András képei – Béres János szobrai Révfülöpön

Két öntörvényű egyéniség műveit láthatta a révfülöpi közönség a Tópart Galériában, azaz mindazok, akik mostanában ott töltik a nyarat, vagyis nagyon sokan! Béres János szobrairól és Berkes András képeiről van szó. Egy festő és egy szobrász – ideális összeállítás, szinte felelnek egymásnak a képek és a szobrok! Nemcsak a „hely szelleme” kötötte össze őket – a balatoni élmények, a Balatonnál eltöltött gyerekkor –, de valami ennél sokkal lényegesebb: hogy számukra a művészet olyan szentség, ami betölti az életüket, mert számukra mindennél fontosabb. Berkes András így fogalmazta meg ezt egyik írásában: *„Isten kiköltözött a vallásból, és a művészetbe költözött vissza.”* Berkes András és Béres János ezzel a gondolattal alkotnak, s éppen ez a „szent komolyság” köti össze őket, amellyel magához a műhöz

Béres János:
Art(e)Miss

közelítenek, s ami egyáltalán nem azt jelenti, hogy a megjelent alkotás ne lehetne netán könnyed, akár humoros, akár profán.

Láthatóan lehet bármelyik, csak rá kell néznünk Béres János ember-állat-növény összefonódásban egzisztáló finom kidolgozású bronz és márvány szobraira, valószínűleg a régi őrségi tölgyesek és bükkösök erdei manói megértően néznek-néznének rá, ahogyan a balatoni mondák zöld tündérei is. Nekik talán nem kell megmagyarázni, mitől lehet egy lánynak csigafeje, vagy három lába, egyáltalán hogyan működik egy csitri ilyen hosszú farokkal. Érzéki-érzékítő-organikus alakjai békülékenyen befogadást nyernek-nyernének a titkos vízi világtól, az ott élők szívesen barátkoznának fém-márvány testbe zárkózott késői utódaikkal. A szépség már csak azért is befogadást nyerhet, mert a természetből kapja a mintát, s a természetben valószínűleg otthonosan is működik. Talán az sem véletlen, hogy egy valamikori

Berkes András
munkái

tihanyi kisfiú, de mára már főként szigligeti szobrász nemcsak a földről, hanem a levegőből is szemügyre vette a világot, sárkányrepülőként megízlelte a valóságnak egy másik arcát, maga is kentaurrá – repülő sárkány-emberré változott. Ez az élmény valószínűleg meghatározó volt, hiszen szobrain jelen van a „két-lényűség”, a természet-ember összeolvadás, a megformálásban megelevenedő és bronz-márvány módon tartóssá váló érzéki összeolvadás a természettel. Lehetnek akár modern kori lenyomatai a valamikori más-lényeknek, akiknek létezését Béres János hozta repülő sárkány-ember élményeiből.

Berkes András maga fogalmazta meg művészetének legfontosabb pilléreit, amikor így írt: *„Minél távolabba helyezzük tudatunkat /magunktól/ annál inkább lehetőség adódik, hogy /magunkat/ olyannak lássuk, amilyen. Azaz, testbe zártan, ösztönbe, azaz vágyba zártan, hitbe, azaz reménybe zártan.”* Képeiben ez a testbe, vagyis ösztönbe, vágyba zárt lény mutatkozik meg, pőrén, hibáival és torzságaival együtt, mert a festő tekintete könyörtelenül leleplez, nem szelídít, nem finomkodik: úgy mutatja be az emberi világot, embertársait, ahogyan kritikus és mérlegelő tekintete fókuszába kerültek – néha bizony pőrén, groteszkül, torzan. De ez a kérlelhetetlen tekintet már a sűrített valóság, amit meditáció érlel, így válik a valóság megmutatása világ-teremtő igaz szándékká, tette. Ezek az erős, szinte kihívó színekkel megfestett képek olyan ható-erők, amelyet a művész szegez előre, mintegy belemerít a világba, hogy ott tegyék a dolgukat: azaz hassanak, ütközzenek a szemmel, a lélekkel, hatoljanak be a tudatunkba, váljanak élménnyé.

Berkes András:
Portré